

Leidraad universeel ontwerp

Fiche 4: Een krachtige en veilige leeromgeving

Wat?

Een krachtige en veilige leeromgeving maakt participatie, betekenisgericht leren en zelfsturing mogelijk. Ze respecteert de noden en eigenheden van een diversiteit aan studenten, draagt bij aan het leerrendement en sluit aan bij de kennis, interesses en noden van een diversiteit aan studenten. ¹

Waarom en voor wie? ^{7, 9}

Een krachtige leeromgeving faciliteert en ondersteunt het leerproces van een diversiteit aan studenten. Studenten leren het best wanneer ze zich gerespecteerd en deel van de groep voelen. Bepaalde studenten (bv. studenten met een functiebeperking) kunnen stigmatisering en stereotypering ervaren, wat nadelig is voor het welzijn en de leerprestaties. Het is dan ook belangrijk voor medewerkers en lesgevers om zich bewust te worden van eventuele vooroordelen en stereotypen die bestaan, en gevoelig te zijn voor de uiteenlopende behoeften van studenten.

Tips & Tricks ^{2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10}

Een krachtige leeromgeving

- **ABC** | Een krachtige leeromgeving zet in op het 'ABC': autonomie, betrokkenheid en competentie van studenten (zie ook fiche 2: didactische principes).
- **Expliciteer** | Expliciteer de leerdoelen, werkvormen en evaluatiemethode van het opleidingsonderdeel.
- **Afspraken** | Maak duidelijke afspraken betreffende de organisatie van de lessen.
- **Structuur** | Structureer een les: inleiding (interesse opwekken), kern (lesinhoud) en slot (samenvatting en terugkoppeling naar de doelstellingen).

- **Lesblokken** | Deel de les op in blokjes van 20 tot 30 minuten, onderbroken door een activeringsactiviteit om de aandacht te behouden.
- **Balans** | Zoek naar een goede balans tussen doceren, activerende werkvormen en opdrachten.
- **Leefwereld** | Wek de aandacht en interesse door de leefwereld van de studenten aan te spreken, of bijvoorbeeld naar de actualiteit te verwijzen.
- **Samenvatten** | Vat de behandelde leerstof regelmatig samen (bijvoorbeeld telkens na het bespreken van een kernpunt).
- **Verbanden** | Zorg voor logische verbanden tussen de topics en expliciteer deze verbanden ook.
- **PowerPoint** | Ondersteun het hoorcollege met een PowerPoint.
- **Hoofd- en bijzaken** | Verduidelijk tijdens het college het onderscheid tussen hoofd- en bijzaken.
- **Visualiseer** | Gebruik relevant beeldmateriaal en visualiseer.
- **Cognitieve (over)belasting** | Vermijd cognitieve overbelasting.
- **Begrip toetsen** | Toets regelmatig of studenten de leerinhoud van het college begrijpen door vragen te stellen (bv. stemming of 1-minuut paper) en vragen van studenten te beantwoorden.

Een veilige leeromgeving

- Positieve relatie** | Onderhoud een positieve relatie: wees betrokken, leer bv. de namen van studenten indien mogelijk. Betrek studenten tijdens de les en beweeg actief door de ruimte.
- Positief leerklimaat** | Creëer een positief leerklimaat: geef studenten de ruimte om hun mening en gevoelens te uiten door momenten voor overleg en discussie te voorzien. Wees steeds aanspreekbaar.
- Enthousiasme** | Toon enthousiasme: elementen zoals een korte verwelkoming bij aanvang van de les, een open en positieve houding, en eventueel wat humor tijdens de les getuigen van enthousiasme als lesgever.
- Rolmodel** | Wees een rolmodel: wees zowel op moreel vlak als op professioneel vlak een voorbeeld.

- **Leergemeenschap** | Stimuleer verbondenheid en relaties tussen studenten door een leergemeenschap te creëren binnen de groep. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld coöperatieve werkvormen.
- **Microagressie** | Wees aandachtig voor microagressie (opmerkingen die niet kwetsend of discriminerend bedoeld zijn, maar wel als zodanig kunnen worden opgevat) tussen studenten en zet zelf in op inclusief en gepast taalgebruik. Denk na over hoe moeilijke dialogen tussen studenten om te zetten in een leermoment.

Meer weten?

- Lees ook: Valcke, M. (2014). Krachtige leeromgevingen. Academia Press.

In de praktijk

“Wij experimenteren met *social buddies*. Vaak is dit gekoppeld met een extra vak om aan persoonlijke ontwikkeling te helpen. Zo halen we studenten over de streep: engagement in ruil voor punten.”

“Onze elektronische leeromgeving ondersteunt een duidelijke structuur: de opbouw van elke structuur is herkenbaar en komt telkens terug. Die richtlijnen helpen de lesgever en de student die het moet doorlopen. Lesgevers gebruiken bijvoorbeeld ook allemaal dezelfde iconen.”

“Binnen onze leeromgeving zorgen we voor *adaptive learning*: we geven niet alles ineens vrij, maar per hoofdstuk. Zo sturen we studenten een beetje in wat ze wanneer ongeveer doen. Dat is wel een bron van discussie: misschien willen ze vanuit intrinsieke motivatie wel veel verder kijken. Lesgevers denken er wel echt over na en proberen de inschatting te maken: wat kunnen mijn studenten aan en wat hebben ze nodig?”

“Wij proberen beide aan te bieden: we zetten alles open, maar werken wel met duidelijke schema’s en modelpaden. Dat helpt studenten: het is heel visueel. In mindmaps leggen we ook linken tussen hoofdstukken. Dat vinden studenten heel handig, dit idee komt ook vanuit een focusgroep met studenten.”

Referenties

- ¹ Steunpunt diversiteit en leren (z.d.). Krachtige leeromgeving. Geraadpleegd op 25/01/2019 via <http://www.steunpuntdiversiteitenleren.be/themas/krachtige-leeromgeving>
- ² Van Petegem, P. (2016). *Praktijkboek Innoverend Hoger Onderwijs*. Tielt: Lannoo Campus.
- ³ Van Petegem, P. (2009). *Praktijkboek activerend hoger onderwijs*. Leuven: Lannoo Campus.
- ⁴ Kallenberg, T., van der Grijspaarde, L., & ter Braak, A. (2009). *Leren (en) doceren in het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- ⁵ Mueller, P., & Oppenheimer, D. (2014). The pen is mightier than the keyboard. Advantages of longhand over laptop note taking. *Psychological Science*, 25(6).
- ⁶ Kraushaar, J., & Novak, D. (2010). Examining the Affects of Student Multitasking with Laptops during the Lecture. *Journal of Information Systems Education*, 21(2).
- ⁷ Thurber, A. and Bandy, J. (2018). Creating Accessible Learning Environments. Retrieved [18/01/2019] from <http://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/creating-accessible-learning-environments/>.
- ⁸ Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (2017). Universeel ontwerp [onuitgegeven intern document]. Gent: Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs
- ⁹ Rowe, Anna & Wood, Leigh & Muchatuta, Michelle. (2010). Inclusive practice in higher education: Feedback that breaks pedagogical barriers.
- ¹⁰ Bracken, S. & Novak, K. (2019). Transforming higher education through universal design for learning: an international perspective. Oxon and New York: Routledge